

NŐK MINT AZ ERŐSZAK ÁLDOZATAI A MÉDIÁBAN

Álláspontok és esettanulmányok

Szerkesztette:

Balogh Lídia, Kassa Nóra és Sinkó Zsófia

MONA – Magyarországi Női Alapítvány

Budapest

2011

A kiadvány a Nemzeti Civil Alapprogram Demokrácia- és Partnerség Fejlesztési Kollégiuma által 2011. január 14-én megjelentetett, NCA-DP-11-B kódszámú, a „Érdekképviseleti célú civil együttműködések támogatása, a civil kontroll erősítése” c. pályázat révén, a “Civilek a nők elleni erőszakkal kapcsolatos tudatosságért a médiában és az újságíróképzésben” című projekt keretében valósult meg.

MONA – Magyarországi Női Alapítvány, Budapest, 2011

Magyarországi Női Alapítvány
1537 Budapest, Postafiók 453/277.

www.mona-alapitvany.hu
mona.alapitvany@gmail.com

TARTALOM

„Nők mint az erőszak áldozatai a médiában” – Pódiumbeszélgetés.

(2010. november 26., Budapest, ELTE BTK, Múzeum krt 6-8., Kovács Máté terem).

Moderátor: *Pap András László* (ELTE).

Résztevők: *Bombera Krisztina* (MTV); *Janecskó Kata* (Index); *Makki Marie-Rose* (Hetek); *Ónody-Molnár Dóra* (Népszabadság); *Spronz Júlia* (PATENT Egyesület); *Horváth Éva* (NANE Egyesület); *Balogh Lídia* (MONA Alapítvány)1

Kocsis Andrea:

„Papadimitriu Athina drámája” – A nők elleni erőszak médiareprezentációja11

Kormos Nikolett:

A Zsanett-ügy kezdeti szakasza a bulvársajtóban16

Prischetzky Réka:

Damu Roland esete a média tükrében – bűnös vagy áldozat?20

„NŐK MINT AZ ERŐSZAK ÁLDOZATAI A MÉDIÁBAN”

Pódiumbeszélgetés

(2010. november 26., Budapest, ELTE BTK, Múzeum krt 6-8., Kovács Máté terem)

Moderátor: *Pap András László* (ELTE)

Résztevők: *Bombera Krisztina* (MTV); *Janecskó Kata* (Index); *Makki Marie-Rose* (Hetek); *Ónody-Molnár Dóra* (Népszabadság); *Spronz Júlia* (PATENT Egyesület); *Horváth Éva* (NANE Egyesület); *Balogh Lídia* (MONA Alapítvány)

– *Pap András László* (ELTE): Köszöntök mindenkit az ELTE BTK Kommunikáció és Média Tanszék nevében ezen a pódiumbeszélgetésen. A beszélgetés a 16 Nap a Nőkkel Szembeni Erőszak kampány keretében zajlik (november 25-e, a Nők Elleni Erőszak Leküzdésének Világnapja és december 10-e az Emberi Jogok világnapja közötti 16 napot foglalja magába, és 1991 óta fut a világ számos országában ez a kezdeményezés). Úgy állítottuk össze a meghívottak listáját, hogy civil szervezetek munkatársai, illetve újságírók vesznek részt ezen a beszélgetésen. Amiről itt szó lesz, az a nők elleni erőszak megjelenítése a médiában. A kérdés az – és itt, gondolom, egy dilemmát fogunk körüljárni –, hogy mi szól amellett, illetve az ellen, hogy a médiában névvel (vagy legalábbis felismerhetően) jelenjenek meg áldozatok. Én azt gondolom, hogy két nagyon fontos érv szól mellette. Az egyik az az, hogy ez rendkívül hatékony eszköz lehet az erőszak elleni fellépésre: az ilyen típusú erőszakos cselekményeknél a látencia nagyon magas, és hogy ha a média révén publicitást kap, archoz köthető válik az erőszak, az esetleg a társadalmi felelősségvállalást, másrészt az ügyvel való foglalkozást is elősegítheti. A másik érv, ami kicsit absztraktabb, és az én megközelítemhez és szakterületemhez közel áll, azt mondja, hogy egy demokratikus társadalomban minden, ami a büntető igazságszolgáltatást és általában a jogot érinti, az nyilvános. Tehát a társadalom normáinak a megsértése esetén, ahol rendőrök, ügyészek, bírók járnak el, a médiának nemcsak joga, hanem kötelessége is ennek a megjelenítése. Azt se felejtjük el, hogy a nagy médianyomás az ügyeknek a hathatósabb kivizsgálását is eredményezi. Ezzel arra gondolok, ami például a romagyilkosságokkal történt az elmúlt hónapokban: ha nem lett volna – bár ezt nem lehet leellenőrizni – ekkora médianyilvánosság, akkor nem biztos, hogy ilyen hatékony lett volna a nyomozómunka. Ezek a pro-érvek. A kontra-érvek már egy kicsit számosabban vannak – ez persze nem jelenti azt, hogy ezek fognak győzni – de hát erről majd ti győzzetek meg bennünket! Az egyik érv nyilván az áldozatok személyiségi jogaira hivatkozik. Felmerül, hogy nem biztos, hogy tudja az áldozat, amikor például hozzájárul ahhoz, hogy a sajtónak nyilatkozzon, hogy tulajdonképpen mivel is jár ez az ő számára. És azért itt is figyelembe kell venni azt, hogy a médiának van egy hajlandósága egyrészt az áldozathibáztatásra, másrészt arra, hogy az erőszak romanticizálását helyezze előtérbe. A publicitás másodlagos viktimizációs helyzetet is eredményezhet: ha például nem kerül jogerős bírósági ítéletben megállapításra az erőszak, még akár be is perelhetik rágalalmazásért, becsületsértésért, egyebekért az nyilvánosságot vállaló áldozatot. Kontra érvként említhető az internet is: ami megjelenik a médiában, az rajta lesz az interneten is, főleg ha elektronikus médiáról beszélünk – és az internet nem felejt, és így még az áldozatok unokái-dédunokái is szembe találkozhatnak a történettel. További sajátossága ennek az erőszak típusnak, mint már említettem, a látencia. A kutatások azt bizonyítják – ami nem meglepő –, hogy a látenciát befolyásolja az, hogy félnek az áldozatok attól, hogy esetleg a nyilvánosság elé kerüléstől további hátrányokat szenvedhetnek, és ez visszatartja őket abban is, hogy a hatóságokhoz

forduljanak. Érv lehet az is, hogy az erőszak áldozatainak sajátos helyzete miatt a privacy fogalmát szélesebben kell értelmezni, mint egyébként, mivel a sérelemből fakad egy erősebb igény a nyilvánosság kizárására. Mit gondoltok – újságíróként, civil szervezeti aktivistaként – ezekről az általam felvetett gondolatokról?

– *Bombera Krisztina* (MTV): Én cizellálnám. Nem lehet egybemosni elektronikus sajtót és írott médiát, gyerekáldozatot és felnőtt áldozatot. Most rögtön egy csomó konkrét ügyem jutott az eszembe a saját 15 éves praxisomból, például egy kislány, aki szexuális erőszak áldozata lett az iskolában. Kicsi volt, hatéves, és a mamája belegyezett, hogy beszéljen a kislány az akkori egyik kereskedelmi tévé bulvárműsorának, amelynél dolgoztam. Akkor felhívtam a kollégát – forgott velem a világ! – hogy ez hogy történhetett meg, hogy a kislány arccal mutatjuk, és arról beszél, hogy mi történt vele. És ő azt mondta, hogy: „Ne hülyéskedj, hát a mamája belegyezett! Írásba is adta nekünk, hogy belegyezett, hogy a kislány beszélhet.” Én ezt teljes mértékben elfogadhatatlannak találtam, hogy a kislány egy ilyen másodlagos viktimizáción esett keresztül, hogy nagy nézettségű bulvárműsorban, hatévesen, természetesen az önrendelkezésnek a limitált birtokában, ilyen helyzetbe hozták. Most a spektrum egyik szélén egy gyereket említettem, akinek a kiszolgáltatottsága duplázódott azáltal, hogy megmutattuk a tévében, de amikor például közszereplők beszélnek, névvel, a múltjukról, és hogy mik történtek velük, annak például tud haszna lenni. Láttam egy nagy olvasottságú bulvárlapban pár éve egy híres magyarországi pornósztárnőnek a gyerekkoráról egy anyagot: hogy milyen brutálisan bántalmazták őt is, az édesanyját is – és ő ezt vállalta, apuka is meg lett kérdezve, aki szánja-bánja, hogy így történt, nem tagadja... És ennek, valamiért úgy éreztem, hogy haszna van: miközben még mindig van, aki örömlánynak nevezi a prostituáltat (ami szintén egészen elképesztő), miközben nem fogják fel az összefüggést sokszor, hogy a prostitúció áldozatai bántalmazás áldozatai is gyerekkoruktól, akkor egy-egy ilyen cikk talán rá tud világítani ilyen összefüggésekre. És mindez egy konkrét ismert személy sorsán keresztül lett bemutatva, aki vállalta, elmondta, hogy születése óta nehéz sorsa volt – amúgy, jelen pillanatban is nehéz sorsa van szerintem, mert pornósztárnő – és felvázolta egy életútnak a nagyon jól diagnosztizálható és nagyon gyakori esetét. Tehát valószínűleg tematizálnunk kellene, hogy mikor és hol lehet áldozatokat megszólaltatni.

– *Balogh Lídia* (MONA): Csatlakozva ehhez a témához, hogy milyen körülmények között, és milyen áldozatokat lehet megszólaltatni – szeretnék felidézni egy olyan példát, amellyel nemrégiben találkoztam. A MONA csatlakozott egy olyan kampányhoz, amelyet az Amnesty International szervezett, és amelynek a nőinemizerv-csonkítás gyakorlatának megszüntetése a célja, európai szinten: azaz, hogy az Európai Unió lépjen fel ez ellen az emberijog-sértésnek tekinthető gyakorlat ellen. Az egyik eleme a kampálynak, hogy a résztvevő országokban igyekeznek olyan önként jelentkező érintetteket keresni, akik hajlandók felvállalni az úgynevezett 'Strong Voice', azaz „Erős Hang” szerepét. Itt az érintett alatt azt értik, aki vagy maga elszenvedte ezt a káros gyakorlatot, tehát alávetették a nőinemizerv-csonkításnak, vagy esetleg ennek a veszélye miatt menekült el a származási országából, és így érkezett Európába, de például az egyik Strong Voice egy férfi, aki a kislányait védendő érkezett menekültként az Európai Unióba – és ő vállalta fel ezt a szerepet. A jelentkező személyeket médiatréningen készítik fel erre a szerepre: segítséget kapnak, hogy hogyan tudnak érvelni. Tehát, ha az újságíró olyan módon is közelíti meg ezt a témát, hogy igyekszik bagatellizálni vagy relativizálni, akkor elvileg az interjúalany megfelelően tudja alakítani az ilyen beszélgetéseket. A Strong Voice-nak jelentkezők vállalják, hogy amíg tart ez a projekt (még másfél évig), addig megjelennek a médiában. Fizetésük nincs, de a költségeiket térítik, és kapnak egy támogató közeget. Szerintem ez például egy olyan modell, ami arra van kitalálva, hogy az áldozatok megjelenítésével

kapcsolatos aggályokat valahogyan széteszlassa – és már megy egy ideje, és működőképes modellnek tűnik. Például hallottam egy Strong Voice-ról, egy írországi kisvárosban élő, Afrikából származó nőről, akit a környezetében már úgy ismernek mint aktivistát. Tehát ide nőtte ki magát ez a dolog, hogy egy új szerepet kapott, és az nem csak egy testileg csonkított ember szerepe...Nála valószínűleg nem következett be másodlagos viktimizáció, és nem rekedt benne abban a helyzetben, hogy csak azt látják, hogy ő egy áldozat, és hogy a testével mit tettek...

. – *Spronz Júlia (PATENT)*: Hát én szorgosan feljegyztettem, hogy mik azok az érvek, amelyek amellet szólnak, hogy jelenjenek meg az áldozatok, mert én magam sose találok ilyen érveket. Én már jó pár éve közvetítem a média igényeit az áldozatok felé, és az a tapasztalatom, hogy egy motivációja szokott lenni az áldozatoknak: az, hogy az igazságszolgáltatás formális csatornáin nem nagyon boldogulnak, és azt gondolják, hogy esetleg a média segítségével tudják az ügyüket alakítani. Aztán ez nem sikerül. Így a végén kiderül, hogy kár volt az egészet vállalni, mert nem sok minden változott. A média részéről az a hozzáállás, hogy átpasszolják az áldozatokra a döntést: hozzájárul, tájékozott, informált, beleegyezését adja... Ez számunkra egyáltalán nem elfogadható, és ugyanazért nem, amiért elfogadhatatlannak tartjuk a magyar jogrendszernek azt a megoldását is, hogy a szexuális erőszakkal kapcsolatos ügyeket magánindítványra üldözi... Ez a liberális hozzáállás: hogy úgy csinálunk, mintha az áldozat jogait tisztelnék, de igazából csak az van, hogy nem védjük őt meg...

– *Ónody-Molnár Dóra (Népszabadság)*: Én ott kezdeném, hogy szerintem egészen más most a szerkesztőségek hozzáállása a téma befogadására, mint mondjuk 10 évvel ezelőtt volt, de azt hiszem, ez az egyetlen pozitívum, amit tudnék említeni. Mert úgy néz ki, hogy amikor egy újságíró hoz egy sztorit, mondjuk, családon belüli erőszakról, akkor meg kell vitatnia a szerkesztőjével, hogy az érdemes-e arra, hogy munkát fektessen bele az újságíró. Sokszor már itt el szokott dőlni, sajnos, ezeknek a történeteknek a sorsa: nem minden esetben van erre a témára érdeklődés a – és itt a gender-szemponotot nem tudom nem megemlíteni – férfiak által dominált szerkesztőségekben. A magasabb döntéshozó pozíciókban inkább férfiak vannak, minél inkább megyünk felfelé, annál inkább: ez a média világában is így van. Ezért eleve nehéz egy újságírónak ezeket a történeteket behozni. Azért is nagyon nehéz dolog újságíróként a családon belüli erőszakot, illetve a nők elleni erőszakot megjeleníteni, mert van egy szerkesztői elvárás, és ez az újságírók számára nagyon gyakran kényszerként jelenik meg: hogy mindig jelenjen meg a másik oldal is. Én, amikor erőszak áldozatairól van szó, nem mindig vagyok feltétlenül kíváncsi arra, hogy az elkövetőnek milyen hányattatott sorsa volt, és mi vezetett odáig, hogy például terrorizálja a barátnőjét. A harmadik dolog, amit megemlítenék, hogy az újságíróképzésből totálisan hiányzik az, hogy milyen felelősségünk van abban, ha egy sztorit behozunk a nyilvánosságba. Akár szociális következményei is lehetnek, akár emberi jogi, akár gazdasági: nagyon-nagyon sokrétű a folyamat, ami egy cikk után elindul, és erre egyáltalán nincsenek felkészítve az újságírók. Szerintem ezt a képzésbe bele kellene venni, mert ez nem csak a konkrét áldozatokkal kapcsolatos cikkeknél van így, hanem az emberi jogi témafelvetéseknél majdnem mindig, azt hiszem.

– *Horváth Éva (NANE)*: Én annyit tennék hozzá, hogy nem csak akkor lehet traumatizáló ez az áldozatnak, ha megjelenik a médiában, ha gyerekről van szó, hanem akkor is, ha egy felnőttéről, akiről azt feltételezzük, hogy fel tudja mérni ennek a következményeit. Sokszor nem tudja, és nagyon traumatizáló lehet számára, ha megjelenik arccal vagy névvel. Én a Megerőszakoltak.blog.hu-nak is a szerkesztője vagyok, ahová erőszak-történetek kerülnek fel, teljesen névtelenül, és külön felhívjuk a beküldők figyelmét arra, hogy a történetek

alapján ne legyenek azonosíthatóak. De még így is előfordul, hogy levetetik a nők a történeteiket, mert meggondolják magukat, és inkább mégse akarják, hogy az olvasható legyen az interneten. Amikor valaki már alapvetően feldolgozta azt, ami történt vele, és úgy kiáll a nyilvánosságra, és beszél róla, az tényleg lehet pozitív, és a további feldolgozást is segítheti. Például a „Mérgező szülők” című könyv írója, Susanne Forward, aki pszichológus és egyben incesztus-túlélő, nagyon gyakran beszél a saját történetéről nagy nyilvánosság előtt. Ő azt mondta, hogy ez eleinte még érzéseket hozott fel benne, de amit mostanában ezzel kapcsolatban leginkább érez, az az unalom. Tehát, őt a saját történetének feldolgozásában is segítette az, hogy nagyon sokszor, nagyon sok embernek elmondta. Ezt nem szabad azzal összekeverni, amikor valakit még az érdemi feldolgozás előtt, egy nagyon érzékeny időszakban megjelenítünk a médiában arccal vagy névvel.

– *Janecskó Kata* (Index): Én újságíróként általában inkább olyan összefüggésben szoktam nők elleni erőszakkal foglalkozni, hogy nem valami konkrét, névhez köthető esettel foglalkozom, hanem valamilyen általánosabb jelenséggel: például újonnan nyilvánosságra került statisztikai adatok, jogszabályalkotás kapcsán. Ilyenkor szintén nagyon fontos, hogy legyen a háttérben személyes történet, hogy közelebb tudja vinni, valóságossá tudja tenni az olvasók előtt a témát, de én sem látom be, hogy miért lenne fontos nevet és arcot közölni. Ha egy történetnek a részleteit megismerik az olvasók – hogy pontosan mi történt, kivel történt, név nélkül, de hogy egy fiatal lány, egy kislány volt vagy egy házasságban élő nő volt az áldozat –, szerintem annak elégnek lennie ahhoz, hogy valóságossá váljon ez a történet. Nincs szükség névre. Amihez még hozzá akartam szólni, az a felvetés, hogy hallgattassék meg a másik fél is, szólaljon meg az elkövető, az erőszaktevő, bántalmazó. Én tartanám magam ahhoz az újságírói iskolához, hogy meg kell próbálni megszólaltatni őt is, viszont lehet ezt az egészet árnyalni úgy, hogy ha például az erőszaktevő el is mondja azt, hogy a nő miniszoknyában volt, vagy ilyesmi, ezt le lehet írni, csak hozzá kell tenni, hogy egyébként az áldozathibáztatás egy általános jelenség. Ha ezzel árnyalódik az egész történet, akkor az olvasó szerintem meg fogja tudni ítélni, hogy kinek higgyen, vagy hogy kinek fogadja el az állításait.

– *Makki Marie-Rose* (Hetek): Hát, gondolkodtam én is sokat ezen az egész kérdéskörön: ez folyamatosan felmerül az újságírói munka esetén. Én mindenképpen amellett szavaznék, hogy semmiképpen nem szabad nevesíteni. Ha valaki abszolút és önkéntesen vállalja is a nevét, és tenni akar ezért az ügyért, mert annyira kikészült a saját életétől, én még akkor se szoktam leírni a nevét, mert beláthatatlan az érintett számára ott és akkor, hogy ennek milyen hatása lesz később. Azt mondják, hogy a médiában a mai napig nagyobb a férfidominancia, mint az élet egyéb területein: tehát egy ilyen szűrőn megy át a nők elleni erőszak témája; komolyan meg kell harcolni, hogy betehessük az újságba. Nem egy újságnál komoly probléma, hogy „adagolni” kell ezt a témát: nem lehet minden héten erről írni, vagy nem lehet komolyabban belemenni. Tehát ez mindenképpen egy folyamat – és ez a folyamat még mindig kezdeti stádiumban van, azt hiszem. Mindenképpen tematizálni kell a problémát. Az igazságszolgáltatás befolyásolása a média által szintén egy fontos kérdés, mert az igazságszolgáltatás részéről nem nagyon szeretik, ha beleszól a média – én ezt így vettem észre. Volt olyan, hogy kifejezetten emiatt kérték az áldozatok, hogy ne írjam meg az esetüket, mert tudtak olyan precedensről, hogy ez még rosszabb helyzetbe hozta az érintetteket. Tehát ez is komoly mérlegelést igényel, de semmiképpen sem szabályozás kérdése. Amit még mondani szeretnék, hogy én maximálisan vallom, hogy az elkövető lélektanát is ábrázolni kellene a médiában: meg kellene érteni, hogy hogyan jut el egy ember idáig. Egy eset mindig arra lehetőség, hogy megtaláljuk benne azokat az általános problémákat, amelyek esetleg sokak életében ott vannak, és hogy egy kicsit előre lépünk

mindannyian az életünkben. Tehát semmiképpen sem csámcsogni, a konkrét eseteket boncolgatni, hanem a megoldást kell keresni a médiának.

– *Bombera Krisztina* (MTV): A férfiszerkesztők által, illetve a kereskedelmi eladhatóság által dominált médiában rendszeresen futok én is abba bele, hogy akarnék vinni egy témát, és azt mondja a szerkesztőm, hogy „Miért kell mindig ezekkel a sötét témákkal jönni, mért nem tudsz egy kicsit felengedni?” Ez a reakció nagyon gyakran, akár gyerekbántalmazásról, akár párkapcsolati erőszakról van szó. Tényleg gyakran megpróbálom, és 10-ből egy megy át, vagy inkább 20-ból egy.... Viszont mindig vannak olyan történetek, amelyek nem konkrétan az erőszak témája miatt jönnek fel, de megpróbálom kontextusba tenni azokat: hogy honnan jönnek egyes emberek, mi a sorsuk, mi vezetett oda, abba a szituációba, abba a bűncselekménybe, abba az öngyilkosságba... Egy konkrét példa: Karády Katalin élete, és hogy miért volt olyan rejtélyes szex-szimbólum... Szíjjal ütötték gyerekkorában, és az apja azt akarta, hogy fiú legyen...

– *Ónody-Molnár Dóra* (Népszabadság): A szerkesztőségeken belül a családon belüli erőszak-témák automatikusan a bűnügyi tudósítóhoz kerülnek, aki általában teljesen más szempontok alapján közelíti meg a témát, mint mondjuk én. Például elkapnak egy prostitútor, és mutatja a kamera, hogy ebben a házban zajlottak az események, és hogy ide hozták a prostituáltak az ügyfeleiket, és nézegetik azt a füzetet, ahol vezetve volt, hogy ki mennyit fizetett a nőknek... „Hát, szeretnék én ennyit keresni” – mondja az újságíró, és ezen nem akad fenn senki a szerkesztés során.... És akkor az ember elcsodálkozik, hogy tényleg nem tudja ez a szerkesztő, hogy bármilyen összeg is van odaírva, az biztosan kijelenthető, hogy a nőhöz ez az összeg nem került?! Ezek triviális dolgok nekünk, a szerkesztőségek szűrőjén viszont nem akadnak fenn az ilyenek. Nem azt mondom, hogy minden bűnügyi tudósító mellé oda kellene rakni egy másik újságírót is, aki árnyaltabban látja a témát, vagy van hozzá egyéb képzettsége, de azt azért gondolom, hogy nagyobb együttműködésre lenne szükség a médiában.

– *Spronz Júlia* (PATET): Hát, egyik nap néztem az interneten egy archívumban, hogy Papadimitriu Athina előállt a partnerbántalmazásos előéletével, és akkor ott ült, és Hajdú Péter kérdezte tőle, hogy: „De az első pofon után miért nem mentél el? Miért nem mentél el, amikor kilenc hónapos terhesen rugdosott?” Mire Athina nézett egyet, és elszégyellte magát, majd azt mondta, hogy „nem tudom”... Ne küldjük oda önmagában az áldozatot, amikor még nyakig van a történetben, és maguk sem dolgozták fel. Mi azt gondoljuk, hogy ha nagyon-nagyon muszáj áldozatot megszólaltatni, akkor csak és kizárólag úgy történjen ez, hogy egy hozzáértő szakember is menjen vele, aki ilyenkor átveszi a mikrofont, és elküldi a bús francba a műsorvezetőt, hogy miért jön az ilyen áldozathibáztató sztereotip hülyeségeivel, és elmondja, hogy egyébként ezért és ezért nem ment el...

– *Nő a hallgatóságból*: Én csak a vesszőparipámhoz szeretnék hozzászólni: az áldozat mint megszólaló. Volt egy nő, aki örületes bűncselekménysorozat áldozata lett, és amikor egy rendőrségi kommandó közreműködése révén kiszabadult a fogságból, amiben az erőszakos elkövető tartotta, akkor mindenféle sajtóorgánumnak interjúkat adott. Szerepelt a televízióban, képes újságokban, a Zsaru Magazinban – tehát mindenfelé szerepelt. Ez egy nagyon nagy esemény volt, és emiatt ráugrott a sajtó, és ő ezt önként vállalta. Később én csináltam vele egy interjút, persze nem névvel meg arccal. Ő azzal a svunggal jött ki a fogságából, hogy neki szarrá ment az élete, neki már minden baja van, testileg-lelkileg-anyagilag, minden szempontból tönkrement, de legalább segíteni akar másoknak. Ez a szándék az áldozatok jelentős részénél a motiváció... Ezt azért mondom, hogy nem csak az a motiváció lehetséges, hogy a saját ügyét akarja előmozdítani. Erről egyébként Judith Herman ír a Trauma és gyógyulás című könyvében mint a gyógyulási folyamat egy korai

stádiumáról: ezzel az áldozat magát is gyógyítani akarja, illetve a társadalomnak is segíteni akar. De például ez a nő utóbb nehéz helyzetbe került: mert az elején tényleg csak segíteni akart, és csak ebben tudott gondolkodni, de egy fél év múlva már vinnie kellett a gyereket óvodába, és a környezetében, ahová visszakerült, már mindenki fölismerte. Ez egy viszonylag szűk környezet volt, nem egy nagyváros. Azóta is ebben a környezetben él. Nem bánt meg semmit, egy iszonyat erős nő. De például abban, hogy ő végül a rendőrségnél helyezkedett el a későbbiekben, szerepe volt annak, hogy nem tudott csak úgy feloldódni a társadalomban, és akármivé lenni, hanem ebből a helyzetből egy védő közegbe kellett behúzódnia. Csak azt akarom tehát mondani, hogy az önként beleegyezés maximálisan felülvizsgálendő, és inkább ne fogadjuk el a nyilvánosság elé állásról szóló felajánlást az áldozat részéről, mert azzal kevesebbet árthatunk. Ha mégis elfogadjuk, akkor csakis az olyan esetekben, mint a Suzanne Forwardé... A „szakmai celeb”-ekre gondolok, akik azon kívül, hogy áldozatok, még más témákban is kompetensek.

– *Pap András László (ELTE)*: Mit tehet még az újságíró?

– *Ónody-Molnár Dóra (Népszabadság)*: Nekem van egy saját technikám. Mindenféle emberjogi ügyben megpróbálok szociális munkással együtt lenni ezekben az interjúszituációkban, és végig vele együttműködve figyelemmel lenni az interjúalanyra és a történetre. Ez egy lehetőség, és szerintem nagyon fontos civil segítőkkel – akár szociális munkásokkal, akár jogvédőkkel – az együttműködés. Ezt a lehetőséget valahogy – és megint csak a képzésre tudok visszautalni – tudatosítani kellene az újságírókban, már a gyakorlati szakaszban. Ez nekem se jött automatikusan... Másrészt, semmiképpen nem szabad felvállalnia azt a szerepet az újságírónak, hogy reményt csillant meg. Észleltem, hogy az újságírótól néha azt várják az áldozatok, hogy valami csodát tegyen, ha éppen megakadtak az igazságszolgáltatás vagy az egészségügy vagy a szociális rendszer útvesztőiben valahogy. Ez nekem is egy hosszabb tanulási folyamat volt, és nagyon nehéz még most is a helyzetet kezelni, amikor egy akut szituációval találkozom, és tényleg esetleg ez az egyetlen reménye az érintettnek. Noha lehet pozitív hozadéka, hogy a nyilvánosságra kerül egy ügy, a cikk megjelenése még semmit nem gyorsít föl önmagában...

– *Bombera Krisztina (MTV)*: Videóval, képanyaggal dolgozni nagyon nehéz ebben a témában. Egyrészt az időbeli korlátok miatt iszonyú nehéz értelmesen kontextusba helyezni egy ilyen esetet. Ha van például egy szomorú, családon belüli erőszakról szóló történet, és a híradós anyag 90 másodperc, akkor abban értelmes választ adni a nézőben felmerülő kérdésekre nem lehet. Ezer fontos kérdés van egy ilyen téma kapcsán, amire a választ az újságírók a civil szervezetek képzéseiben tanulják meg – de ezek a válaszok nem férnek bele az időbe, vagy a szerkesztő fogja kihúzni, azzal, hogy „ez nem prédikáció, hanem egy híradós anyag, itt most nem tanítunk, hanem elmesélünk egy történetet”. A másik nehézség a videóval az, hogy kitarjunk normális esetben az áldozatokat. Sokszor volt olyan, hogy prostituáltakkal forgattam, akik hiányos öltözékben is odaálltak volna a kamera elé, de én saját hatáskörömben azt mondtam, hogy „nem, előbb felöltözünk, és nem, hiába egyezel bele, hogy adod az arcodat, mert szép vagy, én nem szeretném megmutatni az arcodat”. Én így döntök, de a másik újságíró nem így dönt, mert úgy gondolja, hogy megmutatni a prostituáltat mennyivel szexibb... Illetve, ha kitarok a szereplőt, akkor sokszor kapod azt, hogy nem hiteles a történet.

– *Balogh Lídia (MONA)*: Egy apró megjegyzést szeretnék tenni, és ez főleg az írott sajtóra vonatkozik. Nekem is van újságírói végzettségem, és én úgy emlékszem, hogy amikor írásgyakorlatról volt szó, mindig volt egy nyomás – sőt, azt megelőzően a középiskolában, az általános iskolában is –, hogy mindig fogalmazzunk úgy, hogy kerüljük a szóismétlést egy mondaton belül, de lehetőleg egy bekezdésen belül, és szép legyen az, amit írunk. Ez egy

magyar sajátosság szerintem, mert a magyar nemzeti identitásnak fontos része, hogy a magyar nyelv milyen gazdag, milyen sok szinonima létezik egy-egy dologra, milyen gazdag képi eszköztára van. Ez egy beletáplált követelmény szerintem sokakban, akik az ennek való megfelelési kényszer miatt gondolkodás nélkül használnak szinonimákat. Például, az újságíró nem akarja kétszer leírni, hogy prostituált, és másodsorra azt írja, hogy örömlány, vagy éjszakai pillangó, vagy valami még ennél is cifrább kifejezést használ. És szerintem az örömlány kifejezés azért is kicsúszhat mindenféle rosszakarat nélkül valakiből, mert a prostituált idegen szó, és úgy érzi, hogy jobb az, ha egy szép magyar kifejezést használunk helyette... És van még a szerelemfáltás mint kifejezés, aminek a használata ellen minden lehetséges fórumon fel szoktunk lépni. Tiltólistára kellene helyezni. Ezt a kifejezést egyébként nehéz is elmagyarázni egy külföldinek: valami olyan, mint a féltékenység, de annál sokkal többet implikál. A féltékenységre mint egy erőszakos cselekmény motivációjára hivatkozni önmagában is problematikus, de a magyar újságíró általában ezt se írja le kétszer egy bekezdésben, hanem az egyik esetben a szerelemfáltás kifejezéssel helyettesíti, mert az szebb... Szerintem tudatosítani kellene az újságíróképzés során, hogy az esztétikai követelmények nem írhatnak felül minden más szabályt.

– *Férfi a hallgatóságból*: Tehát hallom, hogy tudatosítani kéne, meg ilyesmi: hogy oktatni kellene többet az újságírókat, meg tulajdonképpen az olvasókat is, és ezeknek biztos bizonyos mértékig van értelme, ugyanakkor egy idő után szerintem már nincsen értelme. Mert szerintem nagyon sokszor az újságírók teljesen tisztában vannak azzal, hogy mit mondanak, csak nekik eszük ágában sincsen máshogyan fogalmazni. Tehát itt ez az újságíró is egy áldozat, a saját tudatlanságának, tapasztalatlanságának vagy önreflexiójának az áldozata. Az újságíró arra gondol talán, hogy igazából az ilyenfajta beszédre, hogy „a nő verve jó”, meg ilyesmi, arra tulajdonképpen igény van a társadalomban, és ő mint médiamunkás szeretné kiszolgálni az ő olvasóit és nézőit. És ennek megfelelően neki esze ágában sincsen változtatni. Na most a kérdés az, hogy akkor viszont mi a teendő. Az etikai kódex ilyen szempontból valószínűleg írott malaszt, ugyanakkor mégiscsak egy hasznos dolog, mert van mire hivatkozni, ha van egy vita, adott esetben. És ugye a médiaszabályozás szerint ezek tulajdonképpen nem nagyon vitatható esetek: tehát a személyiségi jogok esetét kivéve, az, hogy ha valaki ilyen ostoba, régi sztereotípiák szerint beszél, hogy „éjszakai pillangó”, nincs az a médiaszabályozás Európában, amely ezen fogást tud találni. Viszont akkor előkerülhet az amerikai megoldás, hogy, mondjuk, ott van a Story magazin, és ott van benne a Damu Rolandnak a szerecsenmosdatása, hogy akkor fel lehet tenni a kérdést, például annak a hirdetőnek, aki abban az újságban hirdet, hogy tényleg úgy gondolja-e, hogy az ő kiváló termékének a brandje egy oldalon akar-e lenni ezzel a sztorival... És ezt szervezett módon lehet megoldani: és akkor tulajdonképpen meggy mandínerből, a hirdetőkön keresztül. Ami persze nem mindig jó, mert abból is származhatnak problémák, de ezt egy sokkal inkább kivitelezhető stratégiának gondolom, sokkal több eredményt ígérő stratégiának, mint azt, hogy akkor most megint küldünk az újságíróknak egy etikai kódexet.

– *Balogh Lídia (MONA)*: Igen, a hirdetők felé fordulás – hogy tényleg szeretnék-e azt látni, amit látnak – az egyik lehetőség. A másik a fogyasztók részéről az öntudatosabb kiállás, egy olyan akarat kinyilvánítása, hogy nem szeretnék például olyan viccelődést hallani egy reggeli rádióműsorban, ami megalázó és megfélemlítő környezetet teremt a szexuális erőszak áldozatai számára

– *Férfi a hallgatóságból*: Mintha azt mondanátok, hogy az újságírónak két feladata van. Egyrészt pszichológiai kezelőszemélyzetnek kell lennie, amivel teljesen egyetértek, másrészt az újságolvasók vagy nézők felé kell úgy lefordítania vagy tolmácsolnia az ügyet, hogy azok

tanuljanak belőle. Mintha sokszorosan rétegzett feladatot kellene ellátnia az újságírónak... És ahogy beszéltek, arra gondoltam, hogy ennek a dolognak esélye sincs rövidhírekben vagy rövid híradások esetén; ez csak kontextusba helyezett, nagyobb terjedelmű anyagokban érvényesülhet. Egyetértek a kontextualizálás követelményével, de ennek az elvnek nem látom a hiteles képviselőjét a nyilvánosságban. A traumának a földolgozása mindig egy interaktív folyamat. Ha egyszerűen ülnek, és olvassák vagy nézik az emberek a híreket, és élvezik vagy elszörnyülködnek, de egyébként nincsenek benne a folyamatban, akkor szerintem esélytelen egy témának az autentikus módon való felületre hozása.

– *Nő a hallgatóságból:* Két dologra is reagálnék, ami itt elhangzott. Az egyik, hogy először is nem egy lépéssel kell a nagy problémákat megoldani. Tehát ne azt várjuk, hogy egy ilyen bonyolult dolognak van egy megoldása, hogy hozunk egy intézkedést és megoldódik. Azt gondolom, hogy az ilyen problémákat sokféle területen egyszerre indulva kell kezelni, és próbálni előremozdulni benne. Én mindenképp javaslom azt, hogy az arcokat vegyük le, vagyis a felismerhetőséget akadályozzuk meg, mert annak hosszú távú következményei vannak az áldozatra nézve. De javaslom azt is, hogy egyszerre menjenek hosszú és unalmas viták éjszaka a tévében, hosszú és kimerítő statisztikai elemzések a szaklapokban, képzés az újságíró-iskolákban, nyomás a középiskolákra: egy csomó minden menjen egyszerre – és egyszer csak az fog történni, hogy a 90 másodperces tudósítás egy értőbb talajra hull, kevesebbet kell benne magyarázkodni. Mert ez a tudatlanság most nagyon megnehezíti az újságíró dolgát: hogyan is fogalmazzon, hogy ne legyen direkt módon oktató, de mégis értsék.

– *Férfi a hallgatóságból:* Nem kérdés, csak megjegyzés, a büntető igazságszolgáltatás átláthatóságára vonatkozóan. Ez az alapja az egésznek. Biztos vannak a teremben olyanok, akik emlékeznek a Zsanett-ügyre. Hatalmas port kavart, hatalmas robbanás volt... azt hiszem, mindenki emlékszik, aki újságot olvasott és a televíziót nézte. Az akkori igazságügyi miniszter megbukott, és elnézést a kifejezésért, a vezető rendőrtisztek meg futkároztak, mint pók a falon. Így kezdődött az egész. Én az akkori környezetemnek meg azt mondtam, hogy figyeljétek meg, ez a hölgy – és mondom, hihetetlen, amit mondok, mert ez még a kezdeti szakaszban volt – hamis tanúzás miatt meg lesz vádolva. Sajnos bejött, amit mondtam. Itt nem kívánom részletezni, nagyon komplex, nagyon összetett kérdés ez. Ez gyakorlatilag a társadalmi küzdelem egyik része, ahol vannak a sértettek, és ahol a sértettek eredményessége adott esetben nagymértékben függ az adott társadalom civilizáltsági fokától, magyarul a demokrácia fejlettségétől. Ez döntő dolog, és e tekintetben a sajtónak, az egyesületeknek, a médiának segítenie kell. Még egy utolsó gondolat: azt illetően, hogy minden esetben minden ügyet hozzon a média nyilvánosságra vagy ne, az én megítélésem szerint általánosítani nem célszerű. Minden esetben célszerű a sértettet megnézni, a környezeti háttérét, és ezeknek az információknak és adatoknak a birtokában célszerű felelősségteljesen az újságíróknak és a médiumok dolgozóinak eldönteni, hogy vajon segítenek-e vagy ártanak a sértettnek.

– *Pap András László (ELTE):* Én a magam részéről zárógondolatként annyit tennék hozzá, hogy elképesztően fontosnak tartom általában azt, hogy – és azt gondolom, hogy ez a magyar fiatal demokráciának a fejletlensége vagy a visszafejlődésének az egyik oka – a felelősség hiánya. A felelősség nagyon szorosan kötődik ahhoz, hogy nincsenek tények, nincsenek adatok. Ez szerintem egy nagyon komoly probléma. Ehhez képest én hajlok arra – amire egyébként nem hajlottam korábban, mert az én szemem előtt az lebegett, hogy ez az egyik legnagyobb probléma a magyar közéletben – hogy nem nevesítünk. Én hajlok arra, hogy ezekben az ügyekben, pont azok miatt az okok miatt, amiről most beszélünk, lehet kivételt tenni. És itt valóban lehet, hogy attól, hogy valami az igazságszolgáltatási rendszerbe

kerül, még nem feltétlenül kell – vagy szabad –, hogy nyilvánossá váljon. De szerintem nagyon fontos, hogy rögzítsük, hogy az alapelv a nyilvánosság, és ehhez képest kevés, meghatározott esetben lehet kivételt tenni. Én a magam részéről ezt el tudom fogadni. És tényleg komolyan mondom, hogy nem ezt gondoltam, amikor ennek a beszélgetésnek a moderálására felkértek. És most megadnám a szót, hogy megjegyzéseket tehesetek.

– *Makki Marie-Rose* (Hetek): Megpróbálok nagyon röviden reflektálni az egyik hozzászóláshoz: hogy nem lehet hosszan pszichologizálni egy csomó médiában, ezt teljesen aláírom. A másik reflexióm, hogy amikor egy újságíró ténylegesen kapcsolatba kerül egy esettel, sok szakember munkáját kénytelen elvégezni, ha valóban tisztán akar látni – ezt nem tudja megspórolni. Nagyon sokszor szinte oknyomozó szinten kell belemenni a dolgokba, ha az ember hitelesen akar tájékoztatni. Még egy reflexió: egy másik újságnál dolgozó férfi kollégám megkérdezte, hogy én feminista vagyok-e, hogy a nők bántalmazásáról írok. Szóval ez a kategória Magyarországon, hogy ha valaki a nők bántalmazásáról ír, akkor az biztos valami elvadult feminista, férfigyűlölő, aki bosszút akar állni a férfinenem. És mondtam neki, hogy nem vagyok feminista, hanem arról van szó, hogy bármilyen olyan emberi reláció, amiben egy kiszolgáltatott ember helyzetével visszaélnék, legyen az gyerek, nő, fekete, fogyatékkal élő – teljesen mindegy, az engem felháborít, és amikor lehet, szót emelek. És úgy gondolom, hogy ezt a kontextust lehet megteremteni: alapvető érzékenységet próbálni adni az embereknek. Egy idő után akkor más hírt is tudnak úgy interpretálni, hogy az esetleg felháborítsa őket. Nyilván, a média feladatai sokszor különválnak. Valamelyik médium jobban bele tud menni, tud pszichologizálni, és van, amelyik csak a figyelmet tudja felhívni egyes esetekre.

– *Janecskó Kata* (Index): Én is a rövidhírek témájához akartam volna még hozzászólni. Én is azt tapasztalom, hogy gyakran szinte lehetetlen átverni a szerkesztőségen a nők elleni erőszakkal kapcsolatos témákat. Viszont, ha csak negyedévente is tud ilyen írni az ember, de mellette megírja azokat a mínuszos kishíreket, hogy a rendőrök elfogtak egy erőszakkal gyanúsított férfit, vagy távoltartást rendeltek el, ezzel legalább annyira jól a köztudatban lehet tartani a témát, szerintem.

– *Horváth Éva* (NANE): Én feminista vagyok. És szerintem is van egy komplex probléma, de én is azt gondolom, hogy kis dolgokkal is lehet előre menni. Kezdett az az érzésem lenni, hogy itt többen úgy gondolják, hogy ez annyira komplex probléma, hogy nem is érdemes nekigyürkőzni, mert úgyse tudjuk megoldani. Hát igen, lassú a változás, de vannak változások. Például a rasszista megnyilvánulások már eléggé cikik a sajtóban, míg a szexista megnyilvánulások nem azok. És régen valószínűleg a rasszista megnyilvánulások sem voltak azok. És ezen lehet dolgozni, apró dolgokkal el lehet érni változást.

– *Spronz Júlia* (PATENT): Volt egy felvetés, hogy lehet-e általánosítani mind a sértett, mind az elkövető oldalán – illetve, hogy be kell-e mutatni a elkövető előéletét, hogy mi vezetett odáig, hogy ez megtörtént. Én azt gondolom, hogy igen, lehet általánosítani, és hogy rossz irányba visz az a vonal, hogy ha próbáljuk megérteni az egyedi tényezőket, mert pontosan tudjuk, hogy akkor lesz valaki bántalmazó, ha azt gondolja, hogy a nők alacsonyabb rendű állatfajhoz tartoznak, mint a férfiak. Pont. És ha mindemellett még iszik, meg szomorú gyermekkorra volt, és hat és fél milliós adósságot halmozott fel a szegény jószág, hát nem érdekel – ez mind félreviszi a fókuszot. Igenis, tessék általánosítani.

– *Balogh Lídia* (MONA): Én szeretnék arra utalni, hogy mi alapján ülnek itt a meghívottak. Mivelhogy a „16 akciónap a nők elleni erőszak ellen” kampány keretében zajlik ez a beszélgetés, ezért nem volt az cél, hogy olyan módon is ütköztessünk itt álláspontokat, hogy mondjuk megjelenjen itt az az újságírói hozzáállás is, hogy ki kell szolgálni azt a fogyasztói

igényt, hogy az asszony verve jó, stb. Azt gondoltuk, hogy ez a kampány méltóságához nem illene, hogy ha ilyen módon engednénk össze újságírókat vagy véleményeket. Az volt a kiindulópont, hogy olyan újságírókat vagy civileket hívunk meg, akik abban egyetértenek, hogy a nők elleni erőszak egy olyan káros társadalmi jelenség, ami ellen a saját eszközeikkel szeretnének valamiféleképpen fellépni..

– *Bombera Krisztina* (MTV): Nekem szerencsém volt, mert ugyan eléggé bozótbandzsungelben szocializálódtam a médiában, de nem találkoztam olyan cinikus kollégával, aki a családi erőszak témában kiszolgált volna a közönséget. Olyannal viszont nagyon sokat találkoztam, aki megdöbbenően tudatlan vagy képzetlen volt, vagy sztereotip volt a gondolkodása, a legnagyobb jóhiszeműség mellett is. A mai napig, amikor beszélgetek kollégákkal, hallom, hogy őszintén, jóhiszeműen tesznek fel kérdéseket: „de hát mért nem ment el az első pofon után?”, „miért nem hívja fel a barátnőit, hogy pakolják fel, aztán menjenek el?” Mondom, hogy „Figyelj, nincsenek barátnői!” „Hogyhogy nincsenek? Mindenkinek vannak barátnői!” „El van szigetelve, egyedül él, be van zárva, azt gondolja, nem ér semmit, nincs senkije, egész nap azt hallgatja, hogy szart sem ér.” Tehát azt gondolom, hogy ebben a témában a képzés, a mi képzésünk elképesztően fontos.

– *Pap András László* (ELTE): Én ehhez még annyit tennék hozzá, hogy a társadalmi átláthatóság és a közéleti folyamatok tekintetében nincs különbség a minőségi és a bulvármédia között – egy oknyomozó újságíró és egy paparazzo munkája éppúgy meghatározza, hogy hogyan kerülnek be információk a közbeszédbe. Ha egy távolabbi analógiával zárhatok: skandináv krimiket olvasok, és ezekről azt mondják, hogy azt a szerepet töltik be, amit száz évvel ezelőtt Zola regényei. A skandináv országok azok, amelyek abszolút élen járnak a női jogok és az esélyegyenlőség tekintetében... és ehhez képest két dologról szólnak a skandináv krimik: családon belüli és egyéb, nagyon brutális nők elleni erőszakról, illetve a média szerepéről ezen jelenségek kapcsán – rendkívül tanulságosak!

„PAPADIMITRIU ATHINA DRÁMÁJA” – A nők elleni erőszak médiareprezentációja

Kocsis Andrea

Esettanulmányomban arra kerestem a választ, hogy milyen módon ábrázolja a média a nők elleni erőszakot – ennek csak egy része a szexuális erőszak¹ –, milyen tévhiteket és sztereotípiákat erősít. Példának a TV2 talk showja, a „Frizbi – Hajdú Péterrel” 2010. október 24-i adásának Papadimitriu Athinával készített interjút választottam, hogy annak alapján rámutassak az ábrázolás hibáira és veszélyeire.

Két fő szempontot kell figyelembe vennünk, ha a nők elleni erőszak médiareprezentációját vizsgáljuk: a médiában megjelenített-megszóllaltatott áldozatok védelmét, valamint a nők elleni erőszak hiteles megjelenítésének igényét. Az első szempontot figyelembe véve az az alapfelvetésem – egy, az ELTE-n 2010 november 28-án elhangzott pódiumbeszélgetésre hivatkozva² a témában érintett civil szervezetek (*MONA Alapítvány, NANE Egyesület, PATENT Egyesület*) képviselői egyetértettek abban, hogy mivel az áldozatok nem tudják felmérni a médiamegjelenés következményeit, nem szabadna megengedni a nevesítésüket. Igaz, a témában jelentős a látencia, mert az áldozatok egy része fél a nyilvánosságtól, így nem derül ki a bántalmazás. Tehát nem a téma láttatása a probléma – sőt minél több, hiteles megjelenítés eredményre vezethet az erőszak elleni küzdelemben –, hanem az áldozatok arccal, névvel történő bemutatása. A pusztán számokkal szemben valóban hatásos lehet a közvélemény formálására az egyedivé tett eset, hiszen közelebb hozza az áldozatot, ellenben ez nem jelent egyértelműen nevesítést. A legtöbb esetben az áldozatok ugyanis nem tudják, hogy mire számíthatnak a médiamegjelenés során, segítséget várnak a médiától, ám korántsem azt kapnak. Papadimitriu Athina az interjúban azt állítja, hogy azért vállalta el a nyilvános vallomást, hogy azzal felhívja a figyelmet a bántalmazott nőkre. Az interjú vizsgálata során viszont kiderül, hogy sem ő, sem beszélgetőtársa nem volt felkészülve egy ilyen nyilatkozatra. Általános probléma, hogy a műsorvezetőket, az újságírókat nem képezik arra, hogyan kezeljék az ilyen eseteket, illetve nem társulnak olyan szakemberekkel, akik a beszélgetést az áldozat érdekeit szem előtt tartva alakítanák.³ A tét ilyenkor nem kevesebb, mint a trauma elmélyülése.

Először vizsgáljuk meg a show kereteit. A Frizbi a TV2-n futó, Hajdú Péter nevével fémjelzett bulvárműsor, amelyben a műsorvezető az ismert embereket faggatja magánéletükről. Jelszava: „*Botrányos vallomások, megdöbbentő őszinteség, váratlan fordulatok... nincs több titok!*”⁴ Minden további nélkül látható, hogy a szlogen által meghatározott kontextusban a beszélgetőpartner csak eszköz, és nem alany – ez a legkevésbé sem alkalmas beszédmód a nők elleni erőszakra. Véleményem szerint Hajdú Péter műsorvezető kérdései lefedik a legtöbb tévhitet és a legtöbb, az áldozattal szembeni hibás felvetést, ezért az alábbi témaköröket emelném ki a műsor felvételéből – amely aznap este 25,6%-os nézettséget teljesített.⁵

¹ Antal Imola: *Erőszak a párkapcsolatokban: egyetemi kézikönyv* (Kolozsvári Egyetemi Kiadó. Kolozsvár, 2008).

² Kocsis Andrea: Nők mint az erőszak áldozatai a médiában, *ELTE Online*, 2010.12.17. <http://elteonline.hu/kozelet/12-17-a-n337k-mint-az-er337szak-aldozatai-a-mediaban>

³ Uott.

⁴ A TV2 „Frizbi” című műsorának honlapja: http://tv2.hu/frizbi_hajdu_peterrel

⁵ Forrás: www.est.hu/nezettseg

Hajdú Péter első kérdése ez volt:

– „Amikor az előző férjedtől eljöttél, miért hagytad ott a két lányodat?”

Habár ez nem az erőszakra vonatkozik, mégis egyből megteremt egy olyan hangulatot, amely az áldozatot büntudatra készíti, amelyben az áldozat hibásnak érezheti magát. A bántalmazottakkal szembeni etikus viselkedésnek pedig alapvető eleme, hogy ne hibáztassunk, ne akarjuk, hogy még nagyobb szégyent, büntudatot érezzen, még jobban hibáztassa magát. (Papadimitriu Athina válaszából az derül ki, hogy a „nem hoztam magammal” nem egyenlő azzal, hogy „otthagytad”: nem gondolta, hogy annak a változásnak, amire készült, kitenné a gyermekeit.) Mindenesetre a bántalmazott nőt anyai mivoltában sérti meg legelső lépéseként a műsorvezető. Az interjú legvégén is visszatért a gondolatkörrel: „Nincsen lelkiismeret-furdalásod, hogy a lányokat otthagytad?” Ebbe a témakörbe tartozik az az elem is, hogy az érzelmi felfordulás legtetején a „Mama, kérlek, meséld el nekem, milyen volt az élet nélkülem...” kezdetű dalra zendített rá a színésznő lánya, aki a műsor vendégeként volt jelen. Ez pusztán hatásvadászat, és felesleges érzelmi kockázattal jár.

– „A lényeg az, hogy te felrúgtál mindent, és odaköltöztél hozzá. Szerelmes voltál?”

Természetesen. Hajdú Péter kérdése értelmezhetetlen. Hiszen egy roppant erős, többdimenziós érzelmi kötődésről beszélhetünk ebben az esetben. „Azért is vállalom most ezt a beszélgetést, hogy derüljön ki (...) történik velem valami, aminek nem tudok ellenállni érzelmileg” – így szól Papadimitriu Athina válasza, továbbá kiemeli, hogy a döntés küzdelmes. Ez itt nem csak az odaköltözés körülményeire vonatkozik, de igaz a távozásra is, amelyről később még jobban belátjuk, hogy mennyire nehéz lépés, és hányféle befolyásoló tényezője van, és hogy szorosan összefügg az érzelmi kötődés kérdésével. Stockholm-szindrómának nevezzük azoknak a nőknek az erős érzelmi kötődését bántalmazójuk felé, akiket az a szerelem és a megfélemlítés sajátos börtönbe zár. Ez azzal is együtt jár, hogy nincs energiájuk és hitük változtatni a helyzetükön, és ezt állandóan megerősítést is nyernek.⁶

– „Hol romlott ez el, ez az új szerelem?”

A kérdésfeltevés megint tájékozatlanságot sugall, a műsorvezető nincs tisztában az erőszakos kapcsolat dinamikájával. „Nagyon korán.(...) Nem kellett sokat várnunk, hogy kiderüljön, hogy valami nem stimmel, csak nem akarod elfogadni.” – feleli az interjúalany. Az erőszakos kapcsolat ciklikusan ismétlődő három szakaszból áll: a feszültség felgyülemelésének szakasza, az erőszakkitörés és a „mézeshetek” szakasza.⁷ Már ezzel a kérdéssel kitért Hajdú Péter a „miért nem léptél le”-témára. „Mert én egy hülye vagyok, nyilván, ez az én hibám” – Papadimitriu Athina válaszából előtűnik az a benuhátság, amely az áldozatokra jellemző, és a feszültség önhibáztatás formájában tör elő.

Ellenben a műsorvezető nem érti meg, és újból rákérdez:

– „De ha már az első hetekben szembesültél vele, akkor miért nem mentél vissza?”

Ez kulcskérdés a tévhitek között. A magyarázat a „nem tudom – hittem – szerettem” lehetőségekben nyilvánul meg a színésznő válaszában, ami kifejezi azt a bizonytalan érzelmi állapotot, amit egy nő ebben a helyzetben átélhet, de valójában nem fedi azt. Ezt a kérdést nem teszi fel az, aki kicsit is tudja, hogyan kell kezelni az erőszak áldozatait. A „miért marad?”-kérdés komplex magyarázatai a következők: teljesen össze van zavarodva, retteg,

⁶ Antal Imola i. m.

⁷ NANE Egyesület: *Miért marad?* (NANE Egyesület, Budapest, 2006).

érzelmileg zsarolják, büntudata van, szégyenkezik (és nem kér emiatt segítséget, gyakran nincs is kitől...), nincs hova mennie, nem gondolja, hogy hinnének neki, tart a férfi bosszújától, hiszi, hogy ha „jó feleség lesz”, akkor a férfi felhagy az erőszakkal, kötik a gyerekek és az otthon. Szereti a férfit, és hisz annak változásában – Papadimitriu Athina sokszor ismétli ez utóbbi kettőt az interjúban is, ahogy élettársa erőszakosságát gyakran a „féltékenység” fogalommal azonosítja. Ez is része a „miért marad?”-problematikának: hiszi, hogy a maradásával meggyőzheti a férfit a szerelméről, és akkor az nem lesz többé féltékeny.⁸

– „*De lett volna visszaút, szerinted?*”

„*Mindegy, ebbe most nem akarok belemenni, nem tudom.*” – A gyakori bizonytalanságból és kétségekből látszik, hogy Papadimitriu Athina nincs még a trauma feldolgozásának abban a fázisában, hogy kezelni tudná volna az interjúhelyzetet. Ezek a válaszok sokszor visszatérnek az interjú során.

– „*Mi volt, ami miatt úgy érezted, hogy nem az igazi, ami eltört?*”

Ez a kérdés vezet át bennünket a következő egységbe: az erőszak megnyilvánulási formáiba. Ebből (és a többi e csoportba sorolható) kérdésből is látszik, hogy a műsorvezető nincs tisztában az erőszakos kapcsolat fogalmával. Papadimitriu Athina elmondja, hogy először a személyes tárgyait kezdte tőle a társa megvonni – aztán „*elkezdett faragni*”. Ez a gesztus a személyiség elvételének lépése. A „nő nevelésének” joga is szintén abból a mítoszból ered, hogy a férfinak tulajdona a nő, hierarchiában felette áll, és ebből táplálkozik a hit, „hogy egy férj akár bántalmazással is kierőszakolhatja akaratát, és hogy a saját igényei szerint formálhat egy másik felnőtt embert.”⁹ Ennek a sovinizmusban vannak a gyökerei.¹⁰

– „*És te hagytad?*”

„*Nagyon szerettem.*” „*Hittem*”. Megint a kulcsszavak, és fel lehet sorolni a „miért marad?”-kérdéshez kapcsolódó tényezőket újra. Ráadásul a bántalmazott mindent megtesz, hogy partnere elégedett legyen vele, és a bántalmazás abba maradjon¹¹. „*Soha nem volt vége az alagútnak*” – mondja a színésznő. A nők próbálnak hinni a bántalmazó ígéreteinek: az erőszakos kapcsolat dinamikájánál már láttuk a „*mézesetek fázist*”, amikor a partner periodikusan leáll a bántalmazással. Ha egy nő hosszú ideig bántalmazott – a jelenlegi esetben tizenkét évig – akkor maga is hajlamos hinni az ígéreteketben.

– „*Hagyta, hogy te a...*”

... de a kérdést be sem fejezheti a műsorvezető, hisz Papadimitriu Athina egyből, hangsúlyozottan válaszol: „*nem hagyta*”. Ez az a pont, ahol hangosabb, idegesebb lesz: „*akkor elmondom, térjünk erre rá, és akkor az összes eddigit ki tudod vágni...*” A központi fogalom a színésznő válaszában megint a hit: „*elviseli az ember, mert azt hiszi, elmúlik*”.

– „*Fogva tartott, vagy mit csinált?*” „*Hány évig tartott fogva?*” „*Bántott is?*” „*Elmehettél valahova a barátnőiddel?*” „*Zsarolt téged?*” „*Mivel zsarolt? Mi lesz, ha elhagyod?*”

Összevontam a kérdéseket, mert mind arra vonatkoznak, hogy Hajdú Péter nem érti, hogy nem feltétlenül fizikai fogva tartás a fogva tartás, és a bántalmazásnak a tettlegesség csak egy része. Igaz, Papadimitriu Athina válaszaiból az derül ki, hogy fizikai izolációról is szó

⁸ Uott.

⁹ NANE i. m. 24. ol.

¹⁰ Szil Péter: *Miért bántalmaz? Miért bántalmazhat?* (Habeas Corpus Munkacsoport, Budapest, 2005).

¹¹ NANE i. m.

volt, nem csak szociális izolációról, de ez egy többkomponensű rabság: érzelmi fogság, megfélemlítettség, a társas kapcsolatok megszűnése, alávetettség, belső lemondás. A színésznő említ egy rettenetes felismerést: évekig nem mert az emberek arcába nézni, nem emlékszik, kikkel beszélt. Itt érdemes kitérni arra, hogy milyen fajtái vannak a nők elleni erőszaknak. A szóbeli erőszak során megalázzák, fenyegetik (veréssel, öngyilkossággal, gyilkossággal, a gyerekekkel). A lelki erőszak alatt megvonják az alapvető érzelmi igények kielégítését, tiltják munkától („vagy a színház vagy ő”), baráttól, családtól, féltékenyek, izolálják, letörik az önbizalmát, a személyes tárgyait elveszik/eltörik, félelmet keltenek, ellenőrzik, és elzárják a kommunikációtól az áldozatot. A fizikai erőszakot jelenti a testi bántalmazás, a testi szükségletek megvonása, a mozgásszabadság korlátozása. Szexuális erőszaknak nevezünk bármilyen nem kívánt szexuális tevékenységre való kényszerítést, az intim testrészek bántalmazását és a reprodukív jogok korlátozását. Létezik gazdasági erőszak is: anyagi függésben tartás, a munkától való elvonás, a fizetés elvételestb.¹²

– „Nem volt olyan barátnőd, barátod, akinek elmondhattad volna?” „Nem merted elmondani?”

„Dehogyan mondtam... persze, hogy nem... nem... ki büszkélkedik vele?” Ez a szégyenérzet. A bántalmazott nők többnyire szégyellik a bántalmazást, és önmagukat hibáztatják.¹³ Továbbá ismét megjelenik izoláció problémája. Papadimitriu Athina kitér még egy fontos témára: „Nem feltétlenül kell pszichológushoz menni, mert azok is tudnak ám zöldeket mondani.” A segítség kiválasztásánál nagyon fontos, hogy vannak olyan terápiák, amelyek nem alkalmasak a nők elleni erőszak kezelésére. Így nem megfelelő sem a párterápia, sem a családterápia, sem a békítés vagy a mediáció.¹⁴ Ezek a nem egyenrangúan kezelt felek között nem működnek, a férfi igazolhatja magát, a nő pedig önhibáztatásba kezdhet. A színésznő elmondta, hogy sokáig ő is abban a tévhitben élt, amit a pszichológustól hallott: hogy a féltékenységhöz két ember kell.

– „Hányszor vert meg?” „De akkor miért nem mentél el, amikor kilenchnapos terhesen megvert?”

„Nem tudom... nem akarok erről beszélni... fogalmam sincs...mit tudom én”, „hittem, szerettem”, „sok teher van rajta” – és hasonló frázisok ismételtetése a felelet, illetve: „Elég, ha az embert egyszer megütik.” Ha ezt Hajdú Péter ismerné, vagy felvilágosították volna róla, nem kérdezné. Ráadásul a „miért marad?”-kérdéstől a műsorvezető, úgy tűnik, nem képes szabadulni. Viszont átvezet egy másik problémakörbe, a terhes nők bántalmazásába. A testileg bántalmazott nők ötödét terhesen is megütik. Ennek oka egyrészt a féltékenységekben gyökerezik: a férfi úgy érzi, a nő már nem csak az övé. Ugyanakkor a terhesség a férfi pozícióját is erősítheti: még kevésbé hagyja majd így el a nő.¹⁵ Sok bántalmazott nő él abban a tévhitben, hogy ha gyereket szül, vége lesz a bántalmazásnak, a megpróbáltatásoknak – de ahogy az előzőekből látszik, hogy ez nem igaz.

– „Te adtál erre okot?”

Ez a kérdés egyértelműen áldozathibáztató. Veszélyes, mert a bántalmazó viselkedése háttérbe szorul, az áldozatra terhelődik a felelősség, az elkövető felmentést kaphat – legitimálódik a „növelés” gyakorlata is. A bántalmazás gyökere a férfiközpontú és szexista társadalmi közegben, illetve az elkövető abból tanult értékrendjében keresendő.¹⁶ Már az

¹² Antal Imola i.m.)

¹³ NANE i.m.

¹⁴ NANE i. m.

¹⁵ NANE i. m.

¹⁶ Szil Péter i. m.

áldozatok felelősségével kapcsolatos mítoszok pusztá léte is ezt a társadalmi berögződést igazolja, és ezek számtalanszor szembejönnek velünk „magyarázatként”, a hétköznapiakban is. A médiának azonban nem szabadna erősítenie az ilyen mítoszokat.

– „*Ő hűséges volt?*”

Ezt is az előző témakör részének tekintem, hisz a hatalmi, tulajdoni problémák és a sovinizmus része. A férfinak lehet, a nőnek nem. A férfi dominancia beépült az intézményeinkbe, néha olyan mélyen, hogy meg sem látjuk.¹⁷

– „*Féltél eljönni? Könnyen ment?*”

Ez a kérdés teljességgel érthetetlen, mind a témával kapcsolatos ismeretek, mind a konkrét történet előzményeinek tükrében. „*Hát, tizenkét évig próbálkoztam, dehogyan ment könnyen*” – döbönt meg Papadimitriu Athina is.

– „*Most van valakid?*”

„*Nem is lesz.*” – feleli a színésznő. „*Ennyire kiábrándultál a férfiaktól?*” – kérde csodálkozva Hajdú Péter. Engem ellenben az ő értetlensége lep meg. A bántalmazás súlyos következményekkel jár, amelynek része, hogy az áldozat bizalmát veszti az emberekben.

Összességében megállapítható, hogy sem a műsorvezető, sem az alany nem volt felkészítve a beszélgetésre. A bulvárkeretek abszurditása mellett bennem még egy gondolat felmerült, méghozzá a riporter nemével kapcsolatban: egy olyan témában, amelyben a fő probléma a férfidominancia, egy olyan hierarchikus helyzetben, mint műsorvezető-interjúalany, alkalmazható-e a férfi kérdező? Az ilyen beszélgetések célja kettős: a trauma feloldása és a figyelem felhívása a jelenségre: ehhez bizalomra van szükség a felek között, és az áldozatnak biztonságban kell éreznie magát. A nem megfelelő körülmények a traumát mélyítik, és a rosszul feltett kérdések pedig táptalajt adnak a már meglévő sztereotípiák erősödésére.

¹⁷ Pierre Bourdieu: *Férfiuralom* (Napvilág Kiadó, Budapest, 2000).

A ZSANETT-ÜGY KEZDETI SZAKASZA A BULVÁRSAJTÓBAN

Kormos Nikolett

„Épeszű magyar nőnek E. Zsanett ügyének lezárulta után eszébe nem jut feljelentést tenni, ha megerősokolják.”¹⁸ Az idézett mondat kitűnően rávilágít arra, hogy az immár négy éve tartó eset nem csak a közvetlenül érintett E. Zsanett ügye, hanem minden, a jövőben (szexuális) erőszakot elszenvedő nőé.

Zsanett kálváriája 2007 májusában kezdődött, amikor – részben az ország belpolitikai helyzete, illetve a közhangulat miatt – a rendőrök minden mozdulatát gyanakvó pillantások kísérték. A 2006-os tüntetések rendfenntartói „túlkapásai” után a legkevésbé sem hiányzott volna a magyar belpolitikának egy ügy, amely által tovább romlik a rendőrség megítélése. E. Zsanett feljelentése szerint azonban két rendőr szexuális erőszakot követett el rajta, másik három pedig passzívan asszisztált a történésekhez, miután igazoltatás céljából megállították a nő kocsját, 2007. május 3-ról 4-ére virradó éjszaka..

Az eset nyilvánosságra kerülése után a média eleinte tovább táplálta a már meglévő „brutális rendőr”-sztereotípiáját, azonban alig egy-két hónap múltán jelentős változás volt megfigyelhető a megjelent cikkeknek az ügghöz való hozzáállásában. Ettől az időszaktól kezdve lehet az esetet az áldozathibáztatás egyik iskolapéldájaként emlegetni, ugyanis – hozzávetőlegesen 2007 júliusától – többé már nem az öt rendőr, hanem valójában E. Zsanett ült a vádlottak padján. Az áldozathibáztatás igen elterjedt a magyar médiában: a nők elleni erőszakos cselekedetek esetén előbb-utóbb az erőszakot elszenvedett nőben kezdik keresni az okát. Megfigyelhető, hogy ha egy nő szexuális erőszak áldozata lesz, akkor könnyűszerrel „prostituáltként”, „könnyűvérűként” bélyegezhetik meg, ezzel sugallva, hogy az áldozat valamilyen módon „kiprovokálta” az erőszakos cselekedetet.

Írásomban azt szeretném közelebbről megvizsgálni, hogy a Zsanett-ügyben mi jelenthette a fordulópontot, és hogy ez után a pont után milyen módon húzta rá egyre inkább a média Zsanettre egy „rossz erkölcsű nő” képét. Elemzésem hozzávetőlegesen három hónapot ölel fel, vagyis pontosan azt az időszakot, amely alatt különböző módszerekkel megkezdődött, és meg is valósult Zsanett rossz színben feltűnése, mind női, mind emberi mivoltában. Az elemzett cikkek többnyire a Blikk online archívumából származnak. Választásom azért esett a Blikk cikkeire, mert ezek széles körben ismertek és olvasottak, és az általuk megjelenített nézőpont jól kiterjeszthető más bulvárjellegű sajtótermékekre is.

Az ügy általános reprezentációja

Az ügy egész menetéről elmondható, hogy a cikkek és a bennük megszólaló személyek olyan érvekre alapozzák véleményüket, amelyek szerepe igen nehezen látható be egy ehhez hasonló ügy kapcsán. A rendőrök magánélete – csakúgy, mint Zsanetté –, perdöntő fontosságúnak tűnik az elemzett cikkekben. Az írások szerint nem is igen feltételezhető az, hogy egy 21 éves lány, akinek nem mellesleg házasság előtti szexuális kapcsolatai voltak, szexuális erőszak elszenvedője lehet. Hasonlóképpen lehetetlen elképzelésnek tűnik a bulvárszemlélet alapján, hogy esetleg egy látszólag boldog párkapcsolatban élő férfi szexuális erőszak elkövetője lehet.

¹⁸ Magyar Narancs XXII. évf. 10. szám, <http://www.mancs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=20933>

A cikkek egyfajta sztereotipikus társadalmi szellemszerepekre építik logikájukat, amely szerepek nem is léteznek a valóságban, legalábbis nem ideáltipikusan. Evidensnek tűnik azonban mintha a cikkek nem vennének tudomást arról, hogy egy ember állhat tisztos családapa hírében, és végezheti jól a munkáját, mindemellett követhet el erőszakot, illetve, egy nőnek lehet akármennyi (nulla vagy száz) házasság előtti szexuális kapcsolata, és akár szeret, akár nem szeret „szerepelni”,¹⁹ attól még válhat erőszak áldozatává. Az eddigiekből látszik, hogy Zsanett szavahihetőségét két fő csapásirányból tudta támadni a média: az egyik oldal a gyanúsítottaké, akikre makulátlan társadalmi szellemszerepeket osztottak, a másik Zsanett oldala, aki pedig a „romlott nő” szerepét kapta. A kétfajta szerep egyre több forrásból való támogatásával a média elmélyítette az erkölcsi szakadékot a sértett és a gyanúsítottak között: a sértett mind lejjebb süllyedt, a gyanúsítottak pedig mind feljebb emelkedtek.

A cikkek által koherensen elgondolt és sugallt, nem létező karakterek azonban, bármennyire kézenfekvő is álbizonyíték-jellegük, a közvéleményre nyilvánvalóan mégis formáló erővel hatottak.

Fordul a kocka

A május 4-i feljelentés után két hétbe telt, mire kiderítették, hogy ki lehetett az az öt rendőr, aki a kérdéses éjszakán a Múzeum körúton szolgálatban állt. Az ezt követő cikkek egyrészt a gyanúsított rendőrök magánéleti helyzetét felhasználva²⁰, másrészt Zsanett zaklatott lelkivilágáról hírt adva²¹ igyekeztek súlyosbítani a bűncselekmény közmegítélését. Ezekben a cikkekben még az figyelhető meg, ahogy a rendőrök magánéletéből kiragadott, az elképzelt társadalmi szerepekbe jól beleillő részleteket (pl. közös nyaralás, közös kutya stb.) az erőszak tényének még galádabb, brutálisabb ábrázolásához használják.

Ezt követően ismerhettük meg a legkülönbözőbb, egymásnak szinte teljesen ellentmondó szakértői véleményeket. A vélemények nyilvánosságra kerülése és az ezek körül kibontakozott heves vita volt talán az első jelentős fordulópontra az ügy médiareprezentációjában. Ekkor már egyes – főként baloldali – sajtóorgánumok kissé gyanakodva fogadták a hírt, miszerint a bíróság nem fogadta el dr. Bagdi Emőke pszichológus szakvéleményét, amely szerint Zsanettet nyilvánvalóan erőszakot szenvedett el. Ehelyett egy olyan pszichológusi szakvéleményt fogadtak el, amelyből a Blikk egyik cikke a következőket emelte ki: Zsanett vallomása „nehézes, hiányos és nem értékelhető abszolút élményszerűnek”.²² Ehhez a hivatalosan elfogadott szakvéleményhez jött még hozzá a nőgyógyász szakvéleménye is, aki hámsérülésekről tett észrevételét jelentésében: ezt követően rögtön megjelent egy cikk, miszerint Zsanett hámsérülései „egy vadabb aktus következményei is lehettek”.²³

Ezeknek a kontextusukból kiragadott szavaknak terjedése máris olyan – inkorrekt – fegyvert adott a védelem kezébe, amellyel Magyar György, az egyik rendőr ügyvédje élt is, a

¹⁹ Zsanett szeret szerepelni, *Blikk.hu*, 2007. 06. 01.,
http://www.blikk.hu/blikk_statikus/20070601/zsanett_szeret_szerepelni/

²⁰ Ők támadtak Zsanettre, *Blikk.hu*, 2007. 05. 19.,
http://www.blikk.hu/blikk_aktualis/20070519/ok_tamadtak_zsanettre/

²¹ Zaklatottan telnek Zsanett napjai, *Blikk.hu*, 2007.05.21.,
http://www.blikk.hu/blikk_statikus/20070521/zaklatottan_telnek_zsanett_napjai/

²² Zsanett szeret szerepelni, *Blikk.hu*, 2007-06-01
(forrás: http://www.blikk.hu/blikk_statikus/20070601/zsanett_szeret_szerepelni/)

²³ Zsanett orvosa vallott a lány sérüléseiről, *Blikk.hu*, 2007-06-07.,
http://www.blikk.hu/blikk_cikkhozzaszolas/?cid=1272281

Klubrádió Kontra című műsorában: nyilatkozata szerint „a szakértői vélemény tartalmaz olyan elemeket, amelyek szerint a hölgy nem arról híres, amiről az angolkisasszonyok”.²⁴ Magyar, bár megnyilatkozását később „szellemes tényállításnak”²⁵ nevezte, nyilvánvaló, hogy arra kívánt ezzel utalni, hogy Zsanett egy könnyűvérű nő, ha nem is prostituált. Ezzel megszületett Zsanett új karaktere: ezután a lány már nem a brutális rendőrök martaléka, hanem a társadalom számára nemkívánatos személy, egy szereplésre éhes prostituált, akinek immár minden szava gyanús, és aki esetleg minden ok nélkül tette tönkre a megvádolt rendőrök addig zökkenőmentes karrierjét és makulátlan magánéletét. Talán ezen események hatására gondolta azt Késmárki Zsolt, egy ismert magyar együttes egyik tagja, hogy neki is hangot kell adnia a lány szavahihetőségében való kételkedésnek.²⁶ Azt sem felejtette el megemlíteni a Blikknek adott interjújában, hogy Zsanettel volt köztük „némi kis szex, egy futó románc”, amely megnyilatkozásával szinte teljesen lehetetlenné tette, hogy Zsanett megítélése újra kedvezőbbé váljon.

Miután Zsanett karaktere többé-kevésbé „kiforrott”, a Blikk elkezdte közelebről vizsgálni a rendőrökét. Megszülettek a kontrák arra a képre, amelyet Magyar György és Késmárki Zsolt sugallt Zsanett kicsapongó életéről. A Blikk ekkoriban egy cikksorozatot hozott nyilvánosságra a rendőrök magánéleti körülményeiről. Megismerhettük többek között a három vádlott menyasszonyát. A lányokat szinte az összes, Blikk által közölt cikk a keresztnevükön említi, ezzel mintegy közelebb hozva őket – és ezáltal álláspontjukat is – az olvasóhoz. Ezekből az írásokból úgy kaphat információt az olvasó a vádlottak háttéréről, mintha az valamiféle naivan őszinte forrásból fakadna.

A huszonéves menyasszonyok könnyes szemmel, meghatóan bizonygatják vőlegényeik ártatlanságát. Remegő kezükön csillan a jegygyűrű²⁷, otthonukat betölti a szabaduló kedvesnek szánt töltött csirke illata²⁸. Izgatottan tervezik a hármasküvőt,²⁹ amely ugyan egy kicsit szerényebb lesz, mint amilyenre eredetileg tervezték,³⁰ mivel a fiúk karrierjét kettétörte a Zsanett-ügy, azonban a boldog arák ezzel mit sem törődnek. Ahogy egyikük mondja: „Azt sem bánom, ha híd alá kerülünk, csak végre újra együtt legyünk!”³¹

Az egyik újdonsült menyasszony, akinek kezét a barátja a zárkából írt levélben kérte meg, rögtön elárulta: nem hitte el soha, hogy vőlegénye „erőszak árán akart volna szexet, mert e téren minden rendben volt közöttük”. A cikk reflektálatlanul hagyja ezt a megnyilatkozást, amivel azt sugallja, hogy a lány állítása valóban nyomós érv a rendőr ártatlansága mellett. Hasonló típusú intim „bizonyítékot” szolgáltat egy másik rendőr menyasszonya is, aki elárulja, hogy vőlegénye annak idején „öt hónapig udvarolt, mire első szexuális kapcsolatuk létrejött”.³²

²⁴ Most jön a „Zsanett akarta a szexet” verzió?, *Index*, 2007-06-02 <http://index.hu/belfold/magyar070601/>

²⁵ Uott.

²⁶ Már volt barátja sem hisz Zsanettnek, *Blikk.hu*, 2007. 06. 20., http://www.blikk.hu/blikk_statikus/20070620/mar_volt_baratja_sem_hisz_zsanettnek/

²⁷ Vajon ki hazudik?, *Blikk.hu*, 2007-05-22., http://www.blikk.hu/blikk_statikus/20070522/vajon_ki_hazudik/

²⁸ Egyszerre tartja esküvőjét a három gyanúsított rendőr, *Blikk.hu*, 2007. 06. 18.,

(forrás: http://www.blikk.hu/blikk_statikus/20070618/egyszerre_tartja_eskuvojet_a_harom_gyanusított_rendor/)

²⁹ Uott.

³⁰ Feléli az esküvői pénzt zsaru és kedvese, *Blikk.hu*, 2007. 06. 21., http://www.blikk.hu/blikk_cikkhozzaszolas/?cid=1264581

³¹ Egyszerre tartja esküvőjét a három gyanúsított rendőr, *Blikk.hu*, 2007. 06. 18., http://www.blikk.hu/blikk_statikus/20070618/egyszerre_tartja_eskuvojet_a_harom_gyanusított_rendor/

³² Vajon ki hazudik?, *Blikk.hu*, 2007. 05. 22., http://www.blikk.hu/blikk_statikus/20070522/vajon_ki_hazudik/

A cikkek által minden bizonnyal meghatónak szánt életképek és a barátnőktől megtudott „bizonyító erejű” magánéleti részletek tehát valamiképpen éppen az inverzét adják Zsanett „romlott” életének és személyiségének. A „romlottságnak” valamiképpen a „norma” mutat tükröt ezekben a cikkekben. Az öt hónap udvarlás utáni első szexuális együttlét, a vacsorafőzés, a feltétel nélküli szerelmes bizalom mind nem olyan jellemvonások, amelyeket Zsanett karakteréről el lehetne képzelni – ellenben nagyon is helyeslendőnek tűnnek, legalábbis a cikkek szellemében.

Ennél a pontnál már lehet látni, hogy a szexuális erőszak miatt feljelentést tevő Zsanett szavahihetőségét egyfelől „nemi feslettsége”, másfelől, a vádlottak oldaláról az elvárt társadalmi szerepek felvázolása révén kérdőjelezi meg, noha mindennek nagyon kevés köze van – vagy kellene, hogy legyen – az ügy középpontjában álló problémához.

Azóta

Az elemzett cikkek megjelenése óta számos, Zsanett számára továbbra is kedvezőtlen cikk látott napvilágot. Csak egyet ragadok ki a rengeteg hasonló stílusú, Zsanettet egyértelműen becsmérlő írásrészletből, hogy zárásként szemléltessem az ügyről azóta megjelent bulvárcikkek hozzáállásának fő csapásvonalát. A forrásként szolgáló cikk egy bírósági jelenetet igyekszik lefesteni, azonban az egyébként nem túl hosszú írás jelentős hányada Zsanettre fókuszál. A vádlottak a leírás szerint – valószínűleg a hasonló cikkeken és a számukra kedvező közvéleményen felbuzdulva – már csak „*mosolyogtak*” Zsanett háta mögött a tárgyaláson, miközben a lány beszélt.³³ A cikk szerint „*Zsanett a vad elegancia jegyében öltözött: fekete hajpántja, blúza, feszülős nadrágja és túsarkú csizmája mellé egy aranyszínű övet választott, eddig fekete haja ezúttal szőkére volt festve. A vádlottak padján ülő rendőrök előtt egy méterre szék várta Zsanettet, aki, miután végigsétált előttük és helyet foglalt, keresztbe vetette lábait, úgy várta a bíró kérdéseit.*”

Mintha csak azt mondanák gúnyosan a cikk sorai, hogy „akit egyszer megerőszakoltak, az többé nem öltözködik, és nem viselkedik így. Ha mégis, akkor meg ne csodálkozzon rajta, hogy ha még egyszer megerőszakolják”. A Blikk újságírója által sugallt, képzeletbeli világban a rendőrök menyasszonyai – azóta minden bizonnyal boldog feleségek – valószínűleg soha nem vesznek fel túsarkú csizmát, vagy túlságosan tapadós nadrágot, pláne nem sétálnak végig ezekben a ruhákban öt férfi előtt, nem vetik keresztbe a lábukat. Pedig velük még nem is történt hasonlóan borzasztó eset.

³³ Zsanett találkozott a megvádolt zsarukkal, *Blikk.hu*, 2008. 03. 04., http://www.blikk.hu/blikk_aktualis/20080304/zsanett_talalkozott_a_megvadolt_zsarukkal/

DAMU ROLAND ESETE A MÉDIA TÜKRÉBEN –

Bűnös vagy áldozat?

Prischetzky Réka

A statisztikai felmérések szerint a nők ellen elkövetett bűncselekmények között a családon belüli erőszak vezet a leggyakrabban halálhoz. A magyar adatok alapján, a családon belüli erőszak hetente legalább egy nő életét követeli, és minden ötödik nő él vagy élt valaha olyan kapcsolatban, ahol partnere rendszeresen testileg bántalmazta őt.³⁴ Emellett, a folyamatos lelki terror alatt élő nők száma pedig szinte felbecsülhetetlen. Mindezek azt támasztják alá, hogy egy létező, sokakat érintő, nagyon komoly problémával állunk szemben. Ebben a tanulmányban azt szeretném megvizsgálni, hogy a média hogyan kezeli a nők ellen elkövetett szexuális erőszakot abban az esetben, ha az elkövető egy „celeb” – azaz celebritás, híres, közismert személyiség. Hipotézisem, hogy a jelenlegi magyar helyzetre az erőszak romanticizálása (a szerelem vagy a szenvedély, mint motiváció felemlítése révén szimpátia keltése az elkövető iránt, illetve áldozathibáztatás), illetve az áldozat másodlagos viktimizációjának veszélye jellemző, amit Damu Roland színész esetével szeretnék bebizonyítani.

Magyarországon ennek a témának a médiában való megjelenésére vonatkozó szakmai-etikai normák még nemigen alakultak ki, pedig az családon belüli, illetve párkapcsolati erőszak nem új társadalmi probléma, hiszen az emberiség történelme során mindig is létezett. Ugyanakkor, egészen a XIX. század végéig nem tiltotta törvény sehol, hogy a férfiak fizikailag bántalmazzák a feleségüket, amennyiben az nem járt súlyos sérüléssel vagy esetleg halállal. Jelenleg, mondhatni, tabunak számít a téma, mert úgy vélik az emberek, hogy ez egy személyes, magánéleti ügy, amibe mások, vagy éppen az állam, nem avatkozhatnak bele. Ez egy meglehetősen káros megközelítés, mert az áldozatoknak joguk van az élethez, a testi épséghez, a biztonsághoz, a szabad szabadságukhoz, amitől az erőszak megfosztja őket: így ez már nem magánügy, hanem emberi jogi kérdés, amiről igenis beszélni kell.

A családon belüli erőszakról kialakult közvélemény formálásában nagy szerepet játszik a média. Bombera Krisztina televíziós szakember egy pódiumbeszélgetésen³⁵ azt mondta, hogy napjainkban a médiumokra az erkölcsi romlás és etikátlanság, valamint az erőszak romanticizálása a jellemző. Sajnos se a nyilatkozó áldozatok nem tudják, mire számíthatnak, pedig segítséget várnak a médiától, se az újságírók nem kapnak felkészítést arra vonatkozóan, hogyan kell kezelni a bántalmazottakat. Ennek köszönhetően könnyen terjednek a témával kapcsolatos sztereotípiák és értelmetlen kérdések, és így lehetséges az áldozathibáztatás („túl kihívóan öltözködött”) vagy az elkövető felmentése („biztos őt is verték gyerekkorában”). Ez egy összetett probléma, hiszen az újságírók képzése mellett a statisztikai adatok nyilvánosságra hozatala és a közönség tudatosságra nevelése ugyanolyan lényeges elem. Nagyon lényeges kérdés, amiben megoszlanak a vélemények, hogy a médiumokban névvel és képpel jelenjenek-e meg az áldozatok vagy anélkül. Vajon tud-e úgy hiteles lenni az adott történet, ha anonimak a szereplők? Az egyik oldal szerint az egyedivé tett esetek közelebb hozzák ezt a társadalmi problémát, így nagyobb hatást lehet

³⁴ Az adatok a NANE honlapjáról származnak: www.nane.hu

³⁵ Ez a pódiumbeszélgetés a 16 Akciónap a nők elleni erőszak ellen programsorozat keretében zajlott, „Nők mint az erőszak áldozatai a médiában” címmel, az ELTE Bölcsészettudományi Karán, 2010. november 26-án.

elérni, mintha csak általánosságban beszélénk róla. Ennek a hozzáállásnak az egyik képviselője, Munk Veronika, az Index munkatársa, aki a portál Belföld rovatában egy riportsorozat³⁶ keretein belül igyekezett a családon belüli erőszakra, a bántalmazott nők, férfiak és gyerekek helyzetére ráirányítani a figyelmet. Ezekért az interjúkért Munk Veronikát többek között Lila Szalag Díjjal³⁷ is jutalmazták, és elmondása szerint ezzel a munkájával nem csak a szakmának keltette fel az érdeklődését, hanem az olvasottsági adatokat nézve a társadalomét is.

A másik oldalon a különböző civil szervezetek képviselői állnak, akik szerint a teljes anonimitás szükséges, csak a történet többi részlete a fontos, így is valósággá tud válni az olvasók, nézők számára. Az áldozatok egyik érve amellett, hogy személyazonossággal, tehát arccal és névvel vállalják a szereplést a médiában, hogy talán a nyilvánosság segítségével tudják alakítani a sorsukat, esetleg példát tudnak mutatni más, erőszakot elszenvedőknek is. Ezzel valójában az a baj, ahogyan már említettem is, hogy senki sem ismeri a következményeket: sem az áldozat, sem az újságíró nincsen tisztában azzal, hogy a közvetlen környezet hogyan reagál. A tapasztalatok alapján sajnos a legtöbb esetben a visszajára fordul ez a lépés.³⁸ Spronz Júliával, a PATENT Egyesület ügyvédjével készített interjúm³⁹ során kiderült, hogy a másik nagy probléma, ha nem is képpel és névvel jelenik meg a bántalmazott, hanem anonim módon, akkor is az áldozat felelősségének firtatása, így az erőszaktevő felmentése, egyfajta áldozathibáztató mechanizmus figyelhető meg, ami Damu Roland esetében is beigazolódik. Természetesen egy celeb esetében nem kérdés a személyek kiléte, Spronz Júlia szerint itt az a fontos, hogy minden átlátható legyen, legyen mindenki nevesítve, a tanúktól kezdve az ügyészeket keresztül a bíróságig.

Damu Roland ügyében ez részben meg is történt, hiszen több portálon lehetett olvasni az ügyvédjei nevét⁴⁰, bár az első napokban pont az áldozatot nem nevesítették, csak a barátnőjeként⁴¹ szerepelt, illetve a vezetéknevét rövidítve⁴² olvashattuk, a televízióban pedig kitakarták az arcát. Ebben a helyzetben ennek azért nem volt értelme, mert ez egy, a nyilvánosság előtt felvállalt kapcsolat volt, hiszen még a TV2-n futó „Mr. és Mrs.” című sztárpár-showban⁴³ is részt vettek együtt, tehát mindenki tudhatta, hogy Palácsik Tímeáról van szó. A színészt 2010. november 18-án, csütörtökön vették őrizetbe erőszakos közönség bűntettének gyanúja miatt.⁴⁴ Tímea elmondása szerint azon a bizonyos estén, amikor megerőszakolta és megverte a „Jóban Rosszban” című sorozat volt sztárja, már nem alkottak egy párt (2008-ban jöttek össze, és – kisebb megszakításokkal – két évig voltak együtt), a lány csak felment a férfi anyalföldi lakásába, hogy elhozza az addig otthagyt ruháit, és elkérje azt a pénzt, amivel a férfi tartozott neki. Viszont Damu ismét agresszív lett, és bántalmazni kezdte: cigarettacsikkeket dobott az arcába, rugdosta, ütötte volt barátnőjét, mindezt bezárt ajtó mögött, a nő tehát nem tudott kiszabadulni a helyiségből. Ami végül is

³⁶ Az interjúk linkjeit lásd: http://index.hu/kultur/media/2009/10/01/fodijas_lett_munk_veronika_interjuserozata/

³⁷ A díjazottakról a cikk itt olvasható: http://index.hu/belfold/2010/03/30/lila_szalag_dijat_kapott_munk_vera_es_az_index/

³⁸ Ez történt Palácsik Tímeával is, akit a nagy sajtóvisszhang miatt elbocsátottak az állásából: http://www.storyonline.hu/hirek/napi_akt/29405/

³⁹ Az interjút 2011. március 31-én készítettem.

⁴⁰ A hirado.hu-n szerepel, hogy Damu Roland ügyvédei Papp Gábor és Szigethy György voltak: http://www.hirado.hu/Hirek/2010/11/18/20/Orizetbe_vettek_Damu_Rolandot.aspx

⁴¹ Az Inforádió internetes oldalán csak” volt barátnő”-ként szerepel: <http://www.inforadio.hu/hir/bunugyek/hir-394297>

⁴² Lásd például: <http://www.stop.hu/articles/article.php?id=777892>

⁴³ A TV2-n 2010. március 5-én vetítették ezt a részt.

⁴⁴ Lásd: http://www.hirado.hu/Hirek/2010/11/18/20/Orizetbe_vettek_Damu_Rolandot.aspx

megmentette, hogy pánikrohamra hivatkozva friss levegőért könyörgött, Damu kinyitotta az ajtót, ennek köszönhetően a lifthez tudott sietni, de a férfi a bántalmazást továbbra sem hagyta abba. Tímea szerencsétlenségére a felvonó nem működött, így kénytelen volt a fájdalmai ellenére a lépcsőn lemenekülni. Mikor a portások meglátták, hogy milyen állapotban van, rögtön hívtak neki egy taxit. A lány hazament, és otthonról felhívta az egyik barátját, aki riasztotta a mentőket. A kórház, ahol ellátták a sérüléseit, értesítette a XIII. kerületi rendőrkapitányságot.⁴⁵ A feljelentésben nemcsak bántalmazásról, hanem nemi erőszakról is beszámolt. November 20-án Damu Rolandot előzetes letartóztatásba vették, azonban 29-én már szabadlábra is helyezték, mert a Fővárosi Bíróság másodfokon megállapította, hogy sem a szökés, elrejtőzés, sem az összebeszélés veszélye nem áll fenn.⁴⁶ Damu abban bízott, hogy márciusban bizonyíték hiányában felmentik, hiszen az orvosok semmilyen belső sérülést nem találtak az áldozatnál. Ehhez fontos tudni azt, hogy az, hogy nem látszik nyoma, még nem bizonyítja a szexuális erőszak meg nem történtét, ugyanis az általában nem is okoz elváltozást a nemi szervben.

Elengedhetetlen megjegyezni, hogy Damunak nem ez volt az első ilyen esete. 2001-ben felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték, mert bántalmazta az aktuális barátnőjét. 2007-ben pedig felpofozta az egyik kolléganőjét⁴⁷, aki véletlenül beült a színész által rendelt taxiba. Mindezek ellenére a sajtóorgánumokban megjelenő hírekben az áldozat hibáztatását és az erőszaktevő felmentését olvashatjuk. Azzal védik Damut, hogy nem tehet a tetteiről, hiszen „heves természetű”, valamint felmenthető és megérthető, mert őt is verték fiatalabb korában. Az unokatestvére, Zita, a következőket nyilatkozta a Best Magazinak: *„Nálunk teljesen elfogadott dolog, ha egy férfinak eljár a keze. A nőknek azt kell tenniük, amit a férfi mond. Ezért gondolom azt, hogy Roland egész biztos nevelő célzattal ütötte meg Timi. Jelzés volt ez, hogy a lány legközelebb már tudja, mit engedhet meg magának» – mondta a nő, aki évekig együtt élt Damuval. »Lehet, hogy elcsattant néhány pofon, de mással is megesik az ilyesmi. Szerintem olyan nagy bünt nem követett el Roli, végül is nem halt meg Timi... Én az ő helyében jót nevettem volna az egészen. Nem értem, miért kell ennyire felfűjni ezt az ügyet» – tette hozzá.”⁴⁸ Jellemzően inkább az áldozatot hibáztatják („biztos kiprovokálta”), sok fórumon felmerül az is, hogy prostituált volt⁴⁹, valamint a szakirodalomban másodlagos viktimizációnak nevezett jelenség is felfedezhető itt, vagyis az, hogy megkérdőjelezzik az igazát, sőt, megvádolják azzal, hogy hazudik. Egyesek szerint – nem törődve a tanúk vallomásaival – nem is történt semmi sem, Tímea csak bosszút akar állni azért, mert néhány éve Damu feljelentette őt okirat-hamisításért, és akkor a lány megfogadta, hogy tönkreteszti az életét. Megszólalt a színész apja⁵⁰ is, akinek már a kezdetektől fogva nem tetszett a lány, mert sorra derültek ki a hazugságai, és ebből ő arra következtet, hogy most sem mond igazat, csak kitalálta a történetet, hogy befeketítse a fiát.*

A cikkeket illusztráló fotók is a másodlagos viktimizációt támasztják alá: még párkapcsolatuk idején készült felvételeket láthatunk, a képeken Tímea mindig mosolyog, és semmi nem utal

⁴⁵ A történeteket személyesen Tímea mesélte el Hajdú Péternek április 17-én a TV2 Frizbi című műsorában: http://tv2.hu/frizbi_hajdu_peterrel/video/palacsik-timea-kitalalt-damu-rolandrol-volt-hogy-a-szomszedok-bujtattak

⁴⁶ Lásd: <http://www.life.hu/legykepben/napifris/20101129-damu-kiengedtek-az-elozetesbol.html>

⁴⁷ További részletek: <http://velvet.hu/celeb/damu070911/>

⁴⁸ Az idézetet lásd:

http://velvet.hu/celeb/2010/12/03/damu_roland_sorra_veszti_el_munkait_pedig_csaladjaban_termeszetes_a_nov_eres/.

⁴⁹ Lásd: <http://www.storyonline.hu/hirek/napi/29343/>

⁵⁰ Damu Roland apjának nyilatkozatát Tímeáról és az okirat-hamisításáról lásd: <http://www.life.hu/legykepben/napifris/20101126-baratnoje-tamadt-damu-rolandra.html>

arra, hogy a nőt már hosszú ideje bántalmazza a partnere.⁵¹ Nagyon fontos, hogy a képszerkesztő milyen képet társít a cikkekhez: a Damut elesettségében és megtörtségében ábrázoló fotók sajnálatot keltenek az emberekben, és erősíthetik az áldozathibáztatást. Az áldozat felelősségének firtatása leginkább Hajdú Péter Frizbi című műsorában jelenik meg. Azon túl, hogy felteszi azokat a kérdéseket, amelyeket tilos lenne feltenni az áldozatnak – mint például: „Miért nem hagyta ott az első pofonnál?”; „Miért ment vissza, ha tudta, bántani fogja?” –, Hajdú megkérdőjelezi azt is, hogy tényleg lehetséges-e az, hogy egy nőt megerősölkölnek: a műsorvezető annak a „naiv” véleménynek ad hangot, hogy ilyesmi nem is létezik. Nagyon lényeges kérdés, hogy valójában mire vagyunk kíváncsiak: az igazságra, vagy arra, hogy valakiről, aki jelen esetben egy sztár, olyan dolgot tudjunk meg, amit el se tudtunk volna képzelni róla. Mi a fontosabb az olvasónak: a hír maga vagy az igazság? Az is érdekes, hogy hol foglalkoznak ezzel a témával, hol érintik ezt a témát. Ha csak ezt az esetet nézzük, a médiát szűkíthetjük szinte csak a bulvármédiára, hiszen Tímea sem azért ment be Hajdú Péterhez interjút adni, mert a műsorvezető arról híres, hogy érzékenyen kezeli a bántalmazással kapcsolatos ügyeket (gondoljunk csak Papadimitriu Athinával készült interjújára⁵²), hanem azért, mert ez rengeteg emberhez eljut. Megfigyelhető az is, hogy leginkább közéleti magazinműsorok és pletykalapok foglalkoznak ezzel a témával.

Damu Roland ellen 2011. május 18-án vádat emelt az ügyészség, erőszakos közöskülés és aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértése miatt, és az V. és XIII. kerületi ügyészség börtönbüntetés kiszabását indítványozta a színésszel szemben.⁵³ Az eljárást a Pesti Központi Kerületi Bíróság folytatja. Palácsik Tímea addig is, Jaksity Katával együtt, bántalmazott anyáknak segít talpra állni, anyaotthonokba visznek segítséget. Tímea a saját személyes példáján keresztül próbál tanácsot adni a hasonló helyzetben élő nőknek, azzal kapcsolatban, hogy hogyan lehet segítséget kérni, és hogyan lehet kilépni egy életveszélyes viszonyból. Ennek a témának a tárgyalására vonatkozóan, úgy tűnik, Magyarországon még nem alakultak ki a szakmai szabályok. A híradóműsorok például közölték az eset főbb momentumait, de a téma valódi lényegét, hogy egy nő ellen elkövetett erőszakról van szó, nem ragadták meg. Amíg a főszerkesztők nem változtatnak a hozzáállásukon, addig a különböző civil szervezetek munkájában bízhatunk, amelyek remélhetőleg idővel egyre nagyobb teret kapnak majd, hiszen a családon belüli erőszak komoly fizikai, egészségi és érzelmi károsodáshoz vezet, sőt – ahogyan a statisztikai adatok is mutatják –, tragikusan is végződhet.

⁵¹ Például a Velvet „Damu Rolandot nemi erőszak miatt vették őrizetbe” című cikkéhez egy olyan képet raktak, ahol Tímea tejszínhabot nyál le Rolandról, majd köntösben állnak egymás mellett, valamint egy olyan videót is belinkeltek, ahol meztelenül pózolnak egy műsor kedvéért. Lásd:

http://velvet.hu/celeb/2010/11/18/damu_rolandot_nemi_eroszakkal_es_bantalmazassal_vadolja_volt_baratnoje/

⁵² Lásd: http://tv2.hu/frizbi_hajdu_peterrel/video/papadimitriu-athina-dranaja-terhesen-is-bantotta-volt-parja

⁵³ A cikk az Indexen Bulvár rovatában jelent meg, lásd:

http://index.hu/bulvar/2011/05/18/vadat_emeltek_damu_roland_ellen/

